

KİTAP ELEŞTİRİSİ: **Kendi Medyanı Yarat: Alternatif Kavramlar** **Tartışmalar Örnekler...**

Selda Tunç¹

Zeynep Büker Alyanak²

Berrin Yanıkkaya ve Barış Çoban (Der.) (2014) *Kendi Medyanı Yarat Alternatif Kavramlar Tartışmalar Örnekler Cilt 1 ve Cilt 2*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Toplumsal hareketlerin katettikleri yol ve bu yoldaki birikimlerin, hangi toplumsal dinamiklerce mobilize olduklarını bilmek, toplumsal hareketlerin tek taraflı -anlık parlayıp sönmölenen- yorumlarının eksikliğini ortaya koymaya yardımcı olabilir. Yanıkkaya ve Çoban sunuş yazılarında Gezi Direnişine atf yaparak alternatif medyayla ilgili teorik çalışmaların, katkıların çoğalmasına duyulan ihtiyacı belirtmişlerdir. Çünkü teorik tartışmalarla biçimlenen yeni kavramlar, hem alternatif medyayı hem de yeni medyadaki alternatif alanları daha iyi anlamaya olanak tanıyabilir. Gezi Direnişiyile birlikte yeni medyada katılım, demokrasi, dayanışma ve direniş biçimleri farklı açılardan ele alınarak tartışılmaya başlanmıştır. Doğa, kent, mizah, dayanışma gibi kavramlar, yeni sembolik mücadelelerle farklı anlamlar kazanarak yeni medya araçlarıyla dolaşıma sokulmuş ve bu sayede “kırmızılı kadın” illüstrasyonu kendine bellekte farklı bir oda bulmuştur. Neoliberal politikaların kente dair insan üzerinde mekânsal anlamda yarattığı “sıkışmışlık” hissi, Gezi direnişinde farklı hislerin, duygu yapılarının yan yana gelebilmesine sebep olmuş ve bir “park”, forumlarla dolup taşan yeni “mekânların” yaratılabileceğine olan inancı görünür kılmıştır. Medyayı kullanmak ve alternatif mecraları geliştirebilmek, ne-

1 Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü RTS Anabilim Dalı'nda doktora öğrencisidir.

2 Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü RTS Anabilim Dalı'nda doktora öğrencisidir.

oliberal politikaların mülkiyet temelli yapısını iyi tanımayı ve mücadele örneklerini irdelemeyi gerektirmektedir. Çünkü yeni medyanın yarattığı olanaklar üzerindeki mücadele, aynı zamanda sermayenin de mücadele alanıdır. Yeni medya ortamları içinde alternatifin ne olduğunun çift yönlü olarak ele alınabilmesi için piyasaya sürülen ilk el kamerasından, İnternet ortamlarına uzanan süreç arasında bağ kurulması gerekmektedir.

Teknolojinin bugün geldiği noktada “hipermetinsellik, dijitallik, etkileşimsellik” özellikleriyle yeni medyadaki alternatif ortamların yansımalarının izlerini sürmek önemli ve gerekli hale gelmiştir. Alternatif medya, kendi tarihsel anlatısı içinde yeni sayılan gazete, televizyon, radyo vb. gibi kitle iletişim araçlarının içinden doğmuştur. Egemen medyaya karşı kendi kimlik, dil ve söylemlerini oluşturmaya çalışmıştır. Yeni medyanın teknolojik olanakları üzerinden alternatif olanı, yeni medya ortamlarını düşünmek alternatif medyanın tarihine bakmayı gerektirmektedir. Yanıkkaya ve Çoban bu derleme çalışmasıyla, geleneksel kitle iletişim araçlarının alternatif direniş ortamlarına dönüşüm süreçlerini irdeleyerek tarihsel anlatılara katkı sunmaktadır. Ancak böylesi bir çaba alternatif ve yeni medya arasındaki sürekliliği gösterebilir. Her tarihsel zeminde toplumsal hareketlerin görüşlerini, ideolojilerini anlatmaya ihtiyaçları vardır. Tek başına bir düşüncenin öneminden ziyade, ideolojilerin yayılması ve düşüncenin kendi sınırlarını belirlemesi, hareketlerin devamı için bir ihtiyaçtır. Bu yüzden toplumsal hareketlerin yükselme, kırılma ve devamlılıklarının yirmibirinci yüzyılda nasıl ifade bulunduğunu, hangi ortamlara eklendiğini *yeni medya* üzerinden anlamaya çalışmak gerekmektedir. Toplumsal hareketlerin *bellek* inşasında hangi aşamada oldukları, kaybolan, yeni oluşan ya da yeni bir şeye dönüşen hareketlerin bütünlüklü analizleri, yeni medyada alternatif ortamların araştırılması ve incelenmesiyle gerçekleştirilebilir. Granjon ve John Downing (2014) gibi yeni medya kullanımının kendisini ana akım medya kullanımına alternatif bir eylem olarak değerlendiren görüşler mevcuttur. Bu görüşler, yeni medyanın; kullanıcı aktifliğine olanak tanınması, daha fazla çeşitlilik barındıran bir kullanıcı profiline sahip olması, etkileşimselliği ve multimedya gibi özellikleriyle desteklenir. Ancak, yeni medya, bu derleme kitaptaki makalelerde görülebileceği gibi çok çeşitli kişi ve gruplarca kullanılmaktadır. Her yeni medya kullanımının ana akıma ve dolayısıyla egemen sisteme alternatif olup olmayacağı tartışmalıdır. Toplumsal hareketler ve yeni medya bağlantısına dair tartışmalarda hangi hareketlerin hangi bağlamlarda yeni medya dolayısıyla oluştuğu, sürdüğü ve bu hareketlerin amaca ulaşmasında *yeni medyanın* rollerinin tartışılması ve tanımlanması gerekmektedir.

Gelişen teknoloji ve bu teknolojinin kitle iletişim araçları üzerindeki etkisi, farklı düzlemdeki birçok iletişim aracının aynı düzlemde birleşmesi (*convergence*), içerik üretim artışının hızı gibi nedenler alternatif medyanın tarihini kendi bütünselliği içinde kavramayı engelleyebilir. Yanıkkaya ve Çoban’ın derlediği *Kendi Medyanı Yarat Cilt 1 ve Kendi Medyanı Yarat Cilt 2* alternatif medyanın tarihine, muhalif kültürel üretim alanlarının geçmişte nasıl var olduklarına ve bu varoluşu nasıl devam ettirdiklerine dair *tarihin* içinden bir sesleniştir. Toplumsal hareketler ve alternatif medya arasındaki ilişkileri temel tarihsel ilkeleri ve örnekleri üzerinden tartışmak, şimdiye taşınacak simgesel ve maddi mücadeleleri görünür kılmada yardımcı olabilir. Bu minvalde, *Kendi Medyanı Yarat Cilt 1 ve Kendi Medyanı Yarat Cilt 2* derlemeleri, alternatif medya kavramının farklı tarihsel dönemlerde aldığı bi-

çimleri temel sorunsal haline getirerek 16 makaleyi okurla buluşturmaktadır.

İlk cildin *Alternatif Medya'ya Yaklaşmak: Teori ve Metodoloji* adlı ilk makalesinde, Atton, alternatif ve radikal medyayı farklı açılardan tartışarak terminolojik kullanımların teorik tartışmayla olan bağlantısını kurmakta ve bir alternatif ve radikal medya kuramını öne sürmektedir. Alternatif ve radikal medyanın antikapitalist potansiyelinin teorik olarak yeterli derecede tartışılmaması Atton'un temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Atton, öncelikle alternatif ve radikal medyayı tanımlayarak işe girişmektedir (s.25). Alternatif ve radikal kavramları sıklıkla *devrimci* anlamında kullanılsa da Atton, bu tanımların kendi değerleri ile bir çerçeve oluşturan, haber toplama ve erişim açısından alışıldık hiyerarşileri bozan yönüne dikkat çekmektedir. Atton, habercilik üzerinden anaakım haberciliğin ve yayıncılığın nasıl ve ne şekilde farklılaştığı üzerinde durmaktadır. Bu alanda Michael Traber, Stephen Duncombe gibi kuramcılarının farklı bakış açılarını ortaya koyarak tartışma zeminini genişletmektedir. Traber, sadece neyin haber olup olmadığı konusunda değil, aynı zamanda haber toplamaya ve kimin bu haberleri yazdığına ve bu haberlerin nasıl sunulduğuna dikkat çeken bir dizi yeni alternatif gazetecilik değeri olduğunu savunmaktadır (1985; aktaran Atton, 2014: s.37). Duncombe'a göre Amerikan zinleri, alternatif gazeteciliğin güçlü örneklerinden birini oluşturmaktadır. Zinleri, anaakım dergilerden ayırt eden üç özellik şu şekildedir: 1. Amatördürler 2. Ürünler ucuzca üretilir, kopyalanır, kar edilmeden dağıtılır 3. Üretici ile tüketici arasındaki ayırım bulanıklaşır ve okuyucular yazara dönüşür (1996; aktaran Atton, 2014, ss.47-48). Zin gibi alternatif gazetecilik örneğinde, radikal medyayı radikal yapan unsur, okuyucuların harekete geçmiş olmasıdır. Zinler, geç dönem kapitalizme özgü olan profesyonellik, uzmanlık ve rekabet gibi kavramları dönüşüme uğratmıştır. Atton, alternatif medyanın anaakım medya üretim modelinden ayrı olan özellikleri üzerinde durarak onu farklı bir alan olarak değerlendirmektedir. Atton, alternatif medya kuramını daha çok *habercilik* üzerinden kurarken, zinlerin anaakıma karşıt olarak kişiyi *dönüştürücü* potansiyeline vurgu yapmaktadır (s.39).

Vatikiotis, "İletişim Kuramı ve Alternatif Medya" adlı makalesinde, iletişim araçları üzerine çeşitli kuramsal yaklaşımlar ve bunların farklı uygulamalarını, iletişim araçlarının özgürleştirici rollerini, katılımcı iletişimin teşviki, iletişimin demoratikliğini ilerletmesi, hatta yıkıcı eylem biçimlerini kapsamı üzerinden değerlendirmektedir (s.63). Bu yaklaşımın artalanında bulunan Enzensberger, yeni elektronik medyanın *demokratik* potansiyelini göstermektedir. Enzensberger, merkezi denetimli tek yönlü mesajdan, merkezi olmayan, kalabalıkları bağlayan, etkileşimi besleyen kolektif olarak üretilmiş ve kolektif mobilizasyonu teşvik eden mesaj aktarımına vurgu yapmaktadır (1974; aktaran Vatikiotis, 2014, s. 65). Ona göre, devrimci medya modeli büyük medya kurumlarının çıktıkları olan tektip içerik yerine, mikro medyayı kullanan insanlarca oluşturulmaktadır. Enzensberger'ı takip eden Vatiokitis, yeni iletişim teknolojisinin erişim ve katılım için yeni alanlar ortaya çıkardığını belirterek bilgisayar dolayımı iletişimin siyasal süreçlerin demokratik yönünü geliştirmesi, yerel ve ulusal kamusal alanlarda vatandaş katılımı için yeni fırsatlar sunması konusunda kontrolü elinde tuttuğunun altını çizmektedir (ss.65-66). Vatiokis, derlemede Atton'un başlattığı alternatif medya tartışmasını yeni medyaya odaklanarak sürdürmektedir (s.70). Clemencia Rodriguez tarafından alternatif medya deneylerinin heterojenliğinin

tanımlanması ve medya pratiklerinin “gündelik hayatın toplumsal, kültürel alanlar ve iktidar alanları’nda etkinleştirdiği ‘incelikli yarıma süreçlerini’” (2001, s. 164; aktaran Vatioti, 2014, s.91) öne çıkarması, Rodriguez’in yurttaş medyasını, vatandaşlığın harekete geçirildiği yer olarak gördüğünü göstermektedir.

Derlemenin bu ilk iki makalesi alternatif medyanın *katılımcı* rolünün gücünü olumlarken, Hamilton, “Medyayı Demokratikleştirmek: İçeriye ve İçeriden Meydan Okumalar” adlı yazısıyla devreye girerek alternatif medyanın demokratikliğini sorgulayan bir tartışmayı başlatmaktadır. Kâr amaçlı Facebook’un Mısır Devrimi’ni örgütlemesi gibi çelişiklere dikkat çekmekte ve Facebook kullanıcılarının Facebook’un sahibi olmadığını altını çizmektedir (s.101). *Okuyucu/izleyicinin* firmaların rekabetine bedava işgücü sağlayarak yarattıkları avantajlara bilgisayar oyunu endüstrisindeki “mod yaratımı” ya da kullanıcılarca oluşturulan klipler ve video’lar örnek gösterilebilir (s.105). Kullanıcının ticari sömürüsüne karşı, alternatif medya içinde kullanıcının güçlenmesini sağlayan fikirler geliştiren Hamilton, hayran sitelerinin alternatif medya kurumları için ücretlendirilmesini ve gelirinin de çeşitli ilerlemeci ve kendini yöneten girişimleri ve projeleri desteklemek için kullanılmasını önermektedir. Demokratikleşmeyle ilgili olarak “kullanıcı sömürüsü” karşısında, yeni mücadele alanları üzerinde tekrar düşünmek gerekmektedir (s. 106).

Yanıkaya ve Çoban “Radikal Medya ve Radikal Etik: Alternatif Medya Etiği Tartışmaları” adlı yazılarında, ana akım medyadaki benzer, türdeş bir ötekileştirme pratiği olasılığını alternatif medya üzerinden *etik* i de işin içine katarak tartışmaktadır. Yazarlar, alternatif medya ile dezavantajlı toplumsal grupların seslerini duyurma potansiyeli ve İnternet’le birlikte erişimin önceki dönemlerin alternatif medyasına göre daha da kolaylaşmış olmasına dikkat çekmektedir. Ancak, yazarlar, alternatif medya içerisinde nefret söylemine, kendine benzemeyenleri yok sayma ve görsel malzemenin kişisel hakları yok sayacak şekilde kullanılması durumlarına, cinsiyetçi dil ve üsluba rastladıklarını belirtmektedir (ss.119-120). Downing, radikal medyayı on temel özelliğe bakarak sıralamakta; fakat Yanıkaya ve Çoban, bu sıralamanın alternatif medya tanımlamasından çok farklı olmadığını vurgulamaktadır (2000; aktaran Yanıkaya ve Çoban, 2014, s. 123). Bu konuda Downing ile hemfikir olan Clemencia Rodriguez de *ana akım ve alternatif* ikili karşıtlığının çoklu kimlikleri kutuplaştırdığını düşünmektedir. Örneğin yurttaşlık kavramı; oy verme, protesto ve haklar temelli bir sistem üzerinden tanımlanırken daha sonra çıkar, sembolik kodlar ve geleneksel toplumsal rollerin, hiyerarşilerin dönüşmesi gibi çoklu biçimlerde ifade edilmeye başlanmıştır (2001: 19-20; aktaran, Yanıkaya ve Çoban, 2014, ss.123-125).

Granjon, “Enformasyon Hareketliliği Üzerine Bazı Düşünceler” adlı makalesinde enformasyon ve iletişim teknolojilerinin ticari sistemler oldukları kadar kamusal alanda siyasi direniş, bilinçlenme, kimlik kazanma, bağlılık yaratma ve özgürleşme araçları olduğuna dikkat çekmektedir. Granjon, Downing’e dayanarak bu enformasyon hareketlerini sokak protestolarından video-eylemciliğine, grafitilerden popüler müziğe kadar geniş bir alanda değerlendirmektedir (2001; aktaran Granjon, 2014, s. 172). Bu yüzden yolda yürürken duvarda gördüğümüz herhangi bir grafitinin sadece renklerden oluşmadığını, direniş ve alternatif mücadele biçimlerinden biri olduğu akla gelmelidir.

Guedes Bailey'in "Brezilya'da Alternatif Medya, Direniş ve Toplumsal Hareket" adlı makalesinde Brezilya'daki topraksız işçiler hareketi ve bu hareketin alternatif medyası ele alınmaktadır. Topraksız işçiler hareketi kimliğini devamlı bir şekilde geliştirip toprak sahiplerine karşı bir sınıf mücadelesi vermektedir (s.187). Hareket, kendi alternatif medyasını gazete, dergi, radyo programları ve İnternet sitesi ile işlevsel hale getirmektedir. Topraksız işçiler hareketinin alternatif medyası demokratik karşılıklı konuşmayı besleyerek, *harekete* dair çarpıtmalara eşit bir güçle karşı koyulmasına yardımcı olmaktadır. Bailey, topraksız işçiler hareketini kolektif bir kazanım olarak yorumlamıştır. Hareket, "kamu alancığı" oluşturabilmiş olmasına rağmen kendisinin anaakım medyadaki ele alınışını şekillendirip etkileyememiştir (s.203).

Boyle ve Mclead, "Medya ve Protesto: Öğrenci Aktivistlerin Protesto Katılımında Ana Akım ve Alternatif Medyanın Rolü"nde geleneksel ve alternatif medyanın oynadığı rolün keşfine çıkarak protesto katılımında örgütlenme sürecini anlamaya çalışmaktadır. Araştırmacılar, alternatif medya literatüründe ana akım medya ve protesto katılımı arasındaki ters orantıya dikkat çekmektedir. Buna göre, protesto gruplarının medyadaki temsilleri olumsuz olma ve grubun davası ve hedeflerini yansıtmama eğilimi göstermektedir. Araştırmacılar, alternatif medya kullanımı, protestoya katılım, protesto grubu üyeliği, İnternet kullanımı arasındaki ilişkiye yoğunlaşmaktadır (ss.207-209). Kısaca ifade etmek gerekirse protestolara yüksek bağlılık gösterenleri, geçici ilgi gösterenlerden ayırmak için aktivist gruplara üyelik önemli ve ayırıcı bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Bellek Alternatif Bir Mecradır" adlı yazısında Oğuzhan, mekân-bellek-tüketim ilişkisini Bağdat Caddesinde tanışık olduğu bir apartman ve onun bahçe duvarındaki değişimler üzerinden irdelemektedir. Okuyucuyu kendi belleğindeki öykünün içine katarak tüketim ve reklam dünyasının mekanlarla olan ilişkisini ve "yabancılaşmayı" göstermeye çalışmaktadır (s.237). Oğuzhan'ın metni mekân-bellek-tüketim ilişkisini tarihselliği içinde okuyucuya kavratmak yerine özdeşünümselliğe yer vermiş ve yazı bu haliyle önemli bir *görsel bellek* paylaşımı olarak ilk cildin sonlanmasına katkı sunmuştur.

Derlemenin ikinci cildi, Downing'in kullanıcı araştırmalarının önemine dikkat çeken çalışmasıyla başlamaktadır. Downing, "Alternatif Medyanın İzleyicileri ve Okuyucuları: Fiilen Bilinmeyen Olmayan Mucizesi" adlı *makalesinde*, teknolojik elverişliliğin arttığı medya ortamında "mesaj bolluğu" ile çevrili bir dünyada alternatif medyanın izini sürmektedir. Teknolojik gelişmelerle birlikte alternatif medyaya ilişkin incelemeler ve ilgi artış göstermiştir. Fakat alternatif medyaya ilgiyle birlikte ona koşut olarak gelişmeyen önemli bir mesele, *izleyici/kullanıcı* ve onların *alımlama koşulları* olmaktadır (s.14). Alternatif medya, birçok kitle iletişim aracını içine aldığından "kullanıcı" açısından metnin yarattığı dilin nasıl algılandığını bilmek önemli hale gelmiştir. Çeşitli ve birbirinden farklı ideolojilerin alternatif medyayı kullandığını belirten Downing, bunları incelemenin "alımlama" araştırmaları açısından değerli olduğunun altını çizmektedir. Alımlama araştırmalarını sekteye uğratan en önemli sorun, Downing'e göre çoğunlukla ekonomiktir. Öyleyse, ekonomik nedenlerle ticari bir zihniyete dönük yapılan *kullanıcı* araştırmalarının hakimiyeti nasıl kırılabilir (ss. 14-16)? Downing'in bu soruya verdiği yanıt, 16 Mart 2002'de Roma'da *Onda Rossa* radyosuyla birlikte "*Medyanı Geri Al*"

yürüyüşündeki sloganda gizlidir. Slogan şöyledir: “Medyadan Nefret Etme, Kendin Medya Ol!” (s. 20). Slogan, alternatif medya kullanıcısının bir *eyleyen* olarak özneye dönüşmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Hakim medyanın yarattığı tüketici kültürüne karşı kullanıcılardan, hakim medyanın içinden ve ona karşı söz, eylem farklılıkları yaratmaları beklenmektedir (ss. 20-21). Bu sebeple Downing’in sözünü ettiği alternatif medya kullanıcıları, sadece pazarı belirleyen piyasaya bağımlı homojen bir kitle değildir (s.29). Alternatif medya kullanıcısını özne olarak toplumsal hareketlerle ilişkisi içinde düşünmek gerekmektedir.

Yanikkaya, “Türkiye’de Feminist (Alternatif) Medya: Duvarları Aşmak” adlı makalesinde feminist medyayı, alternatif medya tarihi üzerinden kadın hareketi ile birlikte değerlendirmektedir. Yanikkaya, Feminist alternatif medyayı Türkiye’deki kadın hareketinin tarihi ile çakıştırarak hem Osmanlı hem Cumhuriyet tarihindeki kadın hareketi ve medya ilişkisi üzerinden “kadın medyasına” bakmaktadır (s.55). Makalede, kadın ve feminist hareketin tarihsel dönüşümü içinden bir *kadın alternatif medya ağı* değerlendirilmesi ortaya çıkmaktadır. Alternatif medya; baskın, egemen olan medyanın dışında kendi seslerini yaratmaya çalışan kişilerin medyasıdır (s.49). Alternatif medyanın içinden gelişen “feminist medya” ise kadınların siyasal talepleriyle biçimlenen, kamusal alana ilişkin eleştirilerini içeren “radikal bir değişim istemini” belirtmek için kullanılmaktadır (s.61). Hayatlarında *değişim* ve *dönüşüm* talep eden kadınlar, kendi seslerini duyuran bir *feminist medya* yaratma isteğiyle yola çıkarak zamanın ruhuna göre dergi yayınlarıyla başlayan ve e-posta gruplarına uzanan, eskiyi de içine alarak genişleyen çoğalan sesler yaratmaktadır (s.51). Kadın hareketi içinde çok sesliliğin 1980 sonrası yükselişi ile feminist medyada çeşitlenme ve eylemlilik biçimlerinin artması, feminist sesleri daha da görünür kılmaktadır (s.75). Fraser’ın “madun karşı kamular” kavramı kadınların her dönemde, dönemin sosyo kültürel iklimi ne olursa olsun “karşı kamular” yaratabildiğini göstermek için kullanılan bir kavramdır (2004; aktaran Yanikkaya, 2014, s.51). Yanikkaya’ya göre, kadınlar feminist medya ile Fraser’ın “karşı kamular”ını yaratabilmiştir (s.75). Feminist medya, “karşı kamusal” alanlar içerisinden kadının özgürleşme dinamiklerine bakarken bir yandan da “toplumsal baskı grubu” oluşturmaktadır (s.95).

Pimlott, “Sınırlardan Anaakıma: *Marxism Today*’in Tanıtım ve Dağıtımı” adlı makalesinde, Büyük Britanya Komünist Partisi’nin (CPBG) teorik tartışmalarından doğan *Marxism Today* dergisi örneğinden yola çıkarak, derginin geniş bir okuyucu kitlesine nasıl ulaştığının analizini yapmaktadır (s.101). Pimlott, makalesinde yıllara yayılan dergi tiraj oranlarını vererek, tiraj ve ayakta kalma stratejilerini medya endüstrisinin yapısal dönüşümü üzerinden analiz etmektedir (s.116). Derginin okuyucu tabanında yıllar içindeki değişiklikleri, derginin ayakta kalmasını sağlayan önemli bir neden olarak gören Pimlott, derginin keskin dönemeçlerini 1960 ve 1980’li yılların oluşturduğunu belirtmektedir. 1960’lı yılların ortalarında parti tabanına dahil olan öğrenciler, beyaz yakalılar ve entelektüeller dergi okuyucuları içinde önemli bir oranı temsil etmeye başlamıştır (s.104). Bu artış daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1980’li yıllarda Birleşik Krallık’ta Thatcher döneminde İşçi Partisi’nin seçim yenilgisi ve MT’nin Sol kesimde “gündem belirleme” görevi üstlenmesiyle derginin tirajı artmaya başlamıştır (s.105). Pimlott’a göre, Thatcher’ın muhafazakâr hükümetinin iktidarda olduğu 1980’li yıllarda

değişen toplum yapısı, *Marxism Today* dergisinin okuyucu kitlesini büyük oranda değiştirmiştir (s.117).

Çoban, “Radikal Medya ile “Ne Yapmalı?” Lenin’in Geri Dönüşü” adlı makalesinde, alternatif ve radikal medyaları kullanarak “devrimci praksise” giden yolların varlığını gösterirken, radikal medyanın sistemle giriştiği mücadeleyi Lenin’den aldığı ilhamla bugüne taşımaktadır (s.133). Neoliberal ekonomi uygulamaları ile birlikte ivme kazanan küresel medya, sınıf mücadelesinin artık var olmadığına ilişkin savlar öne sürse de Çoban, bu iddiaların “demokrasi ve etik” gibi kavramların arkasına sığındığını belirtmektedir. Sınıf mücadelesinin, tabanı farklı toplumsal hareketlerin kültür ve iletişim aracılığıyla alternatif yaşam ve dünyaya ilişkin söylecek sözleri olması nedeniyle tekrar canlanacağını savunmaktadır (ss.134-135). Çoban, “yeni dönemin muhalif eylemleri, yeni iletişimsel olanakları kullanarak politikaya dahil olurlar” (s.135) diyerek toplumsal hareketleri egemen politikalara karşı mücadelede bir kazanım olarak görmektedir. Radikal/alternatif medyaların “karşı hegemonya” (s.138) yaratma potansiyeline vurgu yapan Çoban: “Alternatif/radikal medyaların, yerel/uluslararası medyalara erişimleri Meksika hükümeti için baskı unsuru olan Zapatista gibi örgütlü mücadelenin kapılarını açmıştır” demektedir (s.137). Çoban’a göre, Zapatista hareketi, yeni medya ve internetin kullanımını ile yerel bir hareketten nasıl muhalif bir kültür yaratıldığını, buna ek olarak coğrafi anlamda “küre-yerel” dayanışma ağlarının nasıl oluşturulduğunu göstermektedir (s.151). Alternatif/radikal medya, örgütlenmeye ve kolektiviteye açık, çok sesli ve “ötekini” göz ardı etmeyen yapısı ile kendi anlamını yaratan ve yayan bir sistem geliştirmektedir (s.156). Katılımcılık ve dönüşüm talepleriyle biçimlenen anlamlar, alternatif medya mecralarından geçerek yerel ve yerel-ötesi alanlara yayılmaktadır (s.156).

Granjon, “Devrimci Hareketler ve Proleter Medya: Ajit-Prop’dan Kitle Çizgisine” adlı makalesinde devrimci basın; Marx, Engels ve Lenin’den öğrendikleriyle bugün ve geçmişin izlerini takip ederek basının rolü üzerine düşünmesi gerektiğini belirtmektedir. Granjon’a göre basın, bir eğitim aracı olarak kullanılmalıdır; geçmiş dönemlerde basının bilinç yükseltmek için kullandığı propaganda, ajitasyon ve diğer uygulamalar basına farklı roller biçmektedir (ss.180-181). Granjon’a göre basının araçsal ve stratejik kullanımı parti örgütlenmesinin tabanını geliştirebileceği gibi ideolojisini de kontrol altında tutabileceği bir medya olanağına sırtını yaslamaktadır. Böylelikle parti programı ile ideolojik mücadele arasında medya, destekleyici bir mekanizma haline gelmektedir (ss.190-191). Örneğin, Quebec’te (s.185) bazı militan grupların geliştirmeye çalıştığı komün medyalar, kapitalist medyayla savaşmak ve ideolojisini yaymak için iletişim ve yayıncılık alanında atölyeler kurarak yerel haberleşmeyi geliştirmeye çalışmıştır (s.187). Yerel basının ardından devrimci mücadelede etkili kitle iletişim araçlarından biri olan *film üretimini* Granjon, mücadele kavramıyla, amacı ve dönüştürücü işleviyle birlikte konumlandırmaktadır. Granjon’a göre, Medvedkine Grubu’nun çektiği filmler, işçilerin yaşamlarındaki eşitsizliği gösterip, yabancılaşmaya karşı eleştiriler içerdiğinden işçilerin bilinçlerinde değişim yaratmıştır (s.198). Hem film üretimi hem yerel basının ideolojik eğitime nasıl katkı sunacağı ve örgütlenme sürecinde yaratacağı etki üzerinde durulmaktadır.

Carpentier, “Küre-Yerelleşmenin Ayna Görüntüsü Olarak Yerel Ötesi ve Topluluk

Medyası Yerel Ötesiciliği” adlı makalesinde, “mekân” kavramının medyada az yer bulduğunu, yer bulduğunda ise “küre-yerel” kavramsallaştırmasına sıkıştığını belirtmektedir (s.215). Carpentier’in mekânı dinamikliği içinde anlatmak için tercih ettiği kavram “yerel-ötesidir” (s.217). Mekân’la bitişik “yerel-ötesi” kavramını tek başına değil *topluluk, uzam, kültür* ile ilişkili olarak düşünmek gerektiğini belirten Carpentier, *RadioSwap* ve Topluluk Wi-Fi projeleri üzerinden toplulukların nasıl kendi seslerini oluşturup “yerel ötesi” haline geldiklerini tartışmaktadır. Topluluk medyası sayesinde altkültür grupları, egemen kültüre karşı varlıklarını kendi kolektif iç sistemlerini oluşturarak sürdürmüştür (238-239). Carpentier, yerel toplulukların sembolik bir topluluk uzamında “yerel-ötesi” hale geldiğini, yerel toplulukların hakim kültür içinden kimlik ve sembolik mücadele alanları yaratabildiğinin altını çizmektedir (s.220).

Köksalan, “Alternatif Bir Medya Olarak Topluluk Televizyonları” adlı makalesinde *videonun* alternatif televizyon için önemli bir kırılma noktası olduğuna vurgu yapmaktadır. Köksalan, videonun sıradan insan için sembolik kültür üretiminin başlangıç noktası olduğunu belirtir (s.253). Sony Portapak’ın 1968 yılında piyasaya sürülmesiyle video içerikleri bireysel olarak üretim ve dağıtımına açılmış ve yayın kurumlarından özgür bir şekilde içerik üretimi yapılmaya başlanmıştır. ABD’de topluluk televizyonlarından biri olan *Downtown Community Television* (DCTV), 1972 New York China Town bölgesinde kurulmuştur. Chinatown sakinlerinin işsizlik, eğitim, sokak suçları gibi sorunları bağımsız video üretimi sayesinde göz önüne serilebilmiştir (s.265). Üretilen özgün içerikler sayesinde izleyicilerin kendi sorunları üzerine düşünebilme, harekete geçme, kendi gündemlerini belirleme şansları doğmuştur (s.280). Başka bir “alternatif televizyon hareketi” olan Fogo Adası Projesi’nde (s.254) 1967 yılında video ile oluşturulan kültürel üretim çıktıları, yerli halkın lehine bir kazanım alanı haline gelmiştir. Hükümetin balıkçılık politikaları yüzünden geleneksel yaşamı tehdit altında olan Fogo Adası, ada sakinlerinin ürettikleri 28 kısa film sayesinde direnişte yer almış ve Ada’nın geleneksel yaşamı bozulmadan kalabilmiştir. Köksalan’a göre, bireylerin medya çıktısı ve üretimi üzerinde hak sahibi olabilmeleri için kendi aralarındaki iletişim güçlü olmalıdır (s.263). Ancak bu sayede üretilen kültürel ürünlerle süreklilik kazanan bir alternatif medyanın devamı gelebilir.

Ulusoy, “Habercem Anaakım Medyada Alternatif Olabildi mi?” adlı makalesinde, *Habercem* kanalını ana akımda yer alan kanallar arasından *Kanal D* ile karşılaştırmalı bir analize tabi tutmuştur. Ulusoy, alternatif kanallardan biri olma iddiasındaki *Habercem*’in alternatif söylemler oluşturup oluşturmadığı üzerine odaklanmıştır. *Habercem*, alternatif yayın iddiasını Alevi kimliği ve bu kimliği oluşturan temel unsurlar üzerinden belirlemeye çalışmaktadır. Yapılan araştırmada, *Habercem*’in ürettiği söylemlerin *Kanal D*’nin ürettiği söylemler ile benzeşik bir çok unsur barındırdığı ortaya çıkmıştır. Ulusoy’a göre ana akım medya kanallarıyla aynı haber ajanslarını kullanan *Habercem*, ana akım içinde alternatif bir söylem geliştirememiştir (ss.284-288). Alternatif medya olma iddiasını, ana akımın kullandığı dil üzerinden sürdürmek ve farklı söylemleri göz ardı etmek Alevi kimliğinin yeterince anlaşılmasına ve toplumdaki genel kanıların sürdürülmesine sebebiyet verebilir.

Derlemeye seçilen yazılar, demokratik ve eşit katılım sunan müşterek alanların olu-

şumuna katkı sunan alternatif medyada, teorik tartışma ve bu tartışmalardan doğmuş yeni kavramlarla alana katkı sunmaktadır. Ayrıca bu yazılar egemen medya karşısında kitle iletişim araçlarının her birinin kendine özgü alternatif hareketleri, teknolojik determinist bir yaklaşımdan ziyade tarihsel bütünselliği içinde biraraya getirmektedir. Derlemeye dahil edilen tüm araştırmacılar, alternatif medya kavramına farklı anlamlar yükleyerek kavramı zenginleştirme yoluna gitmiştir. Devrimci, radikal, feminist medya örnekleri üzerinden de arka planda kalmış medya biçimlerinin, pratik eylemlilik koşullarıyla ilişkisi açık edilmiştir. Derlemelerde Yanıkkaya ve Çoban'ın dikkat çektiği diğer nokta, alternatif medyadaki *etik* konusudur. Yurttaş katılımı için yeni olanaklar yaratan alternatif medya ve yeni medya özelinde İnternet'teki nefret söylemlerine karşı *etik* tanımların altı çizilmiştir. Nefret söylemlerini ortaya çıkarmak ve karşı durmak için yaratılacak girişimler, kazanımların önemi ortaya konmaktadır. Yazarların bir diğer önemli katkısı, alternatif hareketler içinden “yerellik” ve “yerel ötesi” tartışmalara ampirik araştırmalar aracılığıyla yönelmiş olmalarıdır. Bir yerel hareketin İnternet aracılığıyla uluslar arası hale gelmesi alternatif toplulukların örgütlülük ve etkileşim biçimlerini değiştirmektedir. Çünkü uluslararası dayanışma ağlarının oluşması, alternatif ağlardan hareket eden grupların daha fazla kişiye ulaşmasına ve dayanışma ağlarının genişlemesine olanak tanımaktadır. Alternatif medyayla görünürlük kazanan kolektif üretim alanları, yaşamların, kimliklerin ifade yolu bulmasına ve yurttaş katılımı ya da işsizlik, yoksulluk gibi sorunlar karşısında hak talep edebilmenin araçları olmuştur.

Derlemedeki araştırmacıların altını çizdiği bir diğer konu, alternatif yeni medya ortamlarındaki kullanıcının konumudur. Dijital gözetim ve kullanıcı bilgisinin izinsiz aktarımı piyasanın kâr elde etmek ve alternatif mücadele alanlarını bastırmak için yeni yollar deneme çabalarıdır. Bu yüzden alternatif medya tarihini yeni medya ile ilişkili olarak düşünmek gerekmektedir. Derlemede ortaya atılan ve geliştirilmesi istenen temel sorular, alternatif medyayla ilgili yapılacak çalışmaların, katkıların çoğalmasına sebep olabilir: Geleneksel medya içinden gelişen alternatif medyanın yeni medyadaki yansımaları, direniş hareketlerinin ilişki ve örgütlülük süreçlerini nasıl değiştirmiştir? Ana akım medya içinde “alternatif” kalabilmek mümkün müdür? Neoliberal politikalar, alternatif hareketlerin kitle iletişim araçlarındaki temsillerini nasıl dönüştürmüştür? Alternatif medya ortamlarında *kullanıcı* açısından riskler ve kazanımlar nelerdir? Şirketler tarafından bilgileri kullanılan, kullanıcı “emeği”nin güvence altına alınması hangi yollarla sağlanabilir? Geçmişte dergi, televizyon, gazete üzerinden gerçekleştirilen alternatif hareketler bugün hangi araçlara, ortamlara kanalize olarak varlıklarını devam ettirmektedir? Teknolojik geçişlilik alternatif oluşumlarda niteliksel/niceliksel ne gibi değişikliklere sebep olmuştur? Alt kültür gruplarının alternatif medyada ve egemen medyadaki temsilleri nasıldır? Alternatif medya, alt kültür gruplarının kimlik oluşumlarını nasıl etkiler? Bu soruların cevaplanması çok sayıda ampirik ve betimsel çalışmanın yapılmasını gerektirmektedir. Derlemenin ortaya attığı temel sorular, alternatif medyanın hem yeni medya hem geleneksel medya içindeki rollerini açığa çıkarmaya çalışmaktadır.

Bu derleme ayrıca Facebook, Twitter vb. belli bir yeni medya ortamı ve bunların toplumsal hareketler ile bağlantısı konusunda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara, hem teorik çerçeve sunarak hem de yararlanabilecekleri kuramcıları tanıtarak yol

göstermektedir. Derlemedeki pek çok makalede İnternet'in yeni toplumsal hareketler açısından bir fırsat oluşturduğu pek çok kuramcı ve araştırmacı tarafından tartışılmıştır. Klein'a göre İnternet sadece örgütlenmeye yaramamakta, yeni bir siyasi muhalefet yapısını da oluşturmaktadır. Ancak İnternet kullanımı ve yeni siyasi muhalefet yapısı bağlantısını kurmak *kullanıcıları* içerisinde buldukları toplumsal ortamdan bağımsız olarak düşünme yanılığına yol açabilir. Bu yüzden İnternet ve yeni medya kullanan, yeni toplumsal hareketler içerisinde bulunan bireyleri anlamaya yönelik araştırmaların yapılması hem kullanımları doğru okuyabilmek hem de bahsedilen yeni muhalefet yapısı ile bağlantılı konuları açıklayabilmek adına önemlidir. Türkiye'de farklı hareketlerin oluşmasında İnternet etkileşimi, farklı araştırmacılar tarafından ele alınarak ilgili literatüre katkı sağlanabilir. İnternet'le farklı sosyo-ekonomik, demografik, etnik ve kültürel özellikleriyle öne çıkan grupların etkileşimlerini, bu grupların kendi medyalarını yaratmaya ne kadar katıldıklarını, neden kendi medyalarını yaratma ihtiyacı hissettiklerini, grupların nasıl medyalar oluşturduklarını sorabiliriz. Bu soruları, gruplar ile yakın ilişkilere izin veren araştırma yöntemlerini kullanarak ve özneleri araştırma sürecinin içine dahil ederek cevaplandırabiliriz.

Derlemede alternatif medya; hiyerarşiyi yıkan, isteyen kişinin kendi medyasını yaratmasına olanak sağlayan, "bilginin iktidarını" sorgulatan bir mecra olarak sunulmaktadır. Derlemedeki araştırmacılar alternatif medyanın yeni "iktidarlar" yaratabilme potansiyelini göstermektedir. Bu çift yönlülük teorik olarak bilginin yaratılma koşullarına bakmayı da zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle kitap, dergi, gazete vb. kendi özgül konum ve pratikleri içinden değerlendirilmektedir. Yanıkkaya ve Çoban'ın yeni medya çalışmalarına dair bu iki ciltlik derlemesi, yeni medya alanına giriş yapanlara alanın teorik arduyoreyi ve temel tartışmalarına dair bir kapı açmakta başka bir açıdan da yeni medyayla zaten tanışmış olan kişilerin önceki bilgilerini yeniden değerlendirmeleri için bir fırsat sunmaktadır.